

УДК 37.064.1:376-056.264

Якимчук Г.В.,

*науковий співробітник Українського науково-методичного центру практичної психології і соціальної роботи
Національної академії педагогічних наук України, annija@ukr.net**Україна, м. Київ*

ФОРМУВАННЯ ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ БАТЬКІВ ДІТЕЙ З ТЯЖКИМИ ПОРУШЕННЯМИ МОВЛЕННЯ

У статті розглядається питання залучення батьків у процес навчання, розвитку та соціальної інтеграції дітей з особливими освітніми потребами, зокрема, дітей із тяжкими порушеннями мовлення. Обґрунтовано необхідність залучення батьків до побудови і реалізації корекційно-розвиткової роботи з подолання мовленнєвого недорозвинення та особливостей психічного розвитку, що його поглиблюють. Висвітлюється досвід надання батькам психологічної підтримки та підвищення їхньої психолого-педагогічної компетентності. Запропоновано примірну схему побудови співпраці з батьками в інклюзивно-ресурсних центрах. Виділено показники ефективності супроводу родини дитини з порушеннями мовлення.

Ключові слова: *тяжкі порушення мовлення (ТПМ), психолого-педагогічна оцінка розвитку дитини, психологічний супровід, інклюзивно-ресурсний центр, соціальна інтеграція.*

Постановка проблеми. Протягом тривалого часу роль батьків у вихованні та навчанні дитини применшувалася. Ця тенденція позначалася на можливостях реалізації у педагогічному процесі батьківського потенціалу та пошуку власних можливостей. Особливого значення це явище набувало серед батьків дітей з особливими освітніми потребами у контексті забезпечення прав дитини на якісну освіту.

Проблема психолого-педагогічного супроводу дітей з особливими освітніми потребами (ООП), та їхніх сімей сьогодні актуалізується державною політикою в сфері освіти [2], пріоритетним напрямком якої є сприяння у реалізації прав на рівний доступ до якісної освіти дітей з особливими освітніми потребами. За такої сприятливої ситуації використання батьківського ресурсу набуває особливо важливого значення у процесі навчання, виховання та соціальної інтеграції зазначеної категорії дітей. Нині держава наділила правами батьків дітей з особливими освітніми потребами, переглянувши нормативно-правове забезпечення відповідно до Конвенції про права дитини, Саламанської декларації [3;9]. Проте залучення батьків до взаємодії з командою фахівців, насамперед у системі інклюзивного навчання, на сьогоднішній день реалізується вкрай вибірково через недостатність науково-методичного забезпечення, а часто – неготовність самих батьків до співпраці.

За останні роки наше суспільство уже пройшло чималий шлях впровадження сучасних форм реалізації права дітей з особливими освітніми потребами на якісну освіту. На сьогоднішній день держава декларує не тільки батьківські права, як представників дитини в освітньому просторі. Стосунки зі спеціалістами також визначені чинним законодавством [5;7]. Вони передбачають залучення батьків безпосередньо до розробки та здійснення корекційних програм за участю їхніх дітей, участь у команді супроводу дитини в закладі освіти. Це в свою чергу дозволяє батькам впливати на корекційно-розвитковий процес протягом усього періоду отримання

необхідної фахової допомоги дитиною з особливими освітніми потребами. Спеціаліст, з іншого боку, отримує можливість включення батьків до співпраці для побудови якнайкращої стратегії виховання та розвитку дитини з особливими освітніми потребами, в тому числі з тяжкими порушеннями мовлення. Тому сьогодні на часі пошук способів залучення батьків до корекційно-розвиткового впливу на дитину, особливо в умовах інклюзивного навчання. Зважаючи на вищесказане, важливою складовою роботи спеціаліста, зокрема вчителя-логопеда Інклюзивно-ресурсного центру та закладу освіти, стає побудова ефективної взаємодії з батьками дитини, яка має мовленнєві труднощі.

Метою даної публікації є висвітлення досвіду реалізації оптимальних кроків щодо залучення батьків до співпраці з подолання порушень мовлення їхньої дитини в умовах інклюзивного навчання.

Виклад основного матеріалу. За даними статистики частка дітей з порушеннями мовлення складає 26,75% відсотків серед дітей від 0 до 18 років із порушеннями психофізичного розвитку загалом та 62,61% – серед виявлених уперше [11]. Ці показники відображають лише кількість виявлених дітей серед обстежених, відтак, можуть вважатися примірними, оскільки не враховують дітей не залучених до комплексної психолого-педагогічної оцінки розвитку. Тож проблема виявлення, подолання, профілактики порушень мовлення у дітей досить гостро стоїть в Україні.

Згідно наукової думки спеціальної вітчизняної та зарубіжної літератури, тяжкі порушення мовлення являють собою низку розладів мовлення, які супроводжуються загальним його недорозвитком тяжкого ступеня. До них відносять алалію, афазію, дизартрію, ринолалію, складну дислалію, заїкання [1;4].

Дітей «з нормальним слухом та первинно збереженим інтелектом, які мають тяжкі системні мовленнєві порушення (алалія, дизартрія, ринолалія, афазія, заїкуватість, загальне недорозвинення мовлення І

та II рівнів, дислексія), що перешкоджають навчанню у загальноосвітньому навчальному закладі, оскільки тяжкі органічні порушення мовлення центрального походження, як правило, зумовлюють специфічну затримку психічного розвитку дитини», згідно чинного законодавства відносяться до категорії дітей із тяжкими порушеннями мовлення (ТПМ) [4;2].

Такі діти дошкільного віку є контингентом інклюзивних та логопедичних груп для дітей з загальним недорозвитком мовлення різного рівня. Шкільного віку – це учні інклюзивних класів, спеціальних класів загальноосвітніх шкіл та спеціальних загальноосвітніх шкіл для дітей з тяжкими порушеннями мовлення [5]. Це діти з різними мовленнєвими порушеннями та порушеннями різного ступеня уражень мовленнєвої функції (порушеннями звуковимови, недостатнім словниковим запасом, порушенням граматичного ладу мовлення, порушенням просодичного компонента мовлення та порушенням зв'язного, писемного мовлення).

Діти з тяжкими порушеннями мовлення відносяться до категорії дітей з особливими освітніми потребами [7]. Оскільки значні мовленнєві труднощі так чи інакше позначаються на загальному психічному розвитку дитини, діти з тяжкими порушеннями мовлення знаходяться у групі ризику виникнення вторинної затримки психічного розвитку.

Для якнайкращої організації допомоги дітям з названим порушенням є, насамперед, необхідність усвідомлення того, що його вкрай важко подолати одноосібно у межах тільки закладу освіти. Формування фонетико-фонематичного слуху, граматичних та лексичних категорій, звуковимови, самоконтролю у переважній більшості випадків ускладнюються іншими особливостями розвитку або поведінки. У дітей із тяжкими порушеннями мовлення при неповноцінності мовленнєвої діяльності спостерігаються особливості формування сенсорної, когнітивної, емоційно-вольової сфери, навчальної діяльності, фізичного розвитку. Недорозвинення або своєрідність їх розвитку обумовлені патогенезом, глибиною та характером первинної мовленнєвої патології. Діти із ТПМ мають ряд психолого-педагогічних особливостей, що ускладнюють їх соціальну адаптацію і вимагають цілеспрямованої корекції (фіксація на дефекті, імпульсивність, негативізм тощо).

Зважаючи на вищевказане, система корекційних заходів має бути направлена на формування мовленнєвої функції та подолання особливостей психічного розвитку, що поглиблюють мовленнєве недорозвинення та реалізовуватися командою, до складу якої, окрім вчителя-логопеда, доцільно долучити психолога, педагога та батьків дитини. Подолання тяжких мовленнєвих порушень дається тільки тривалою працею, спрямованою на організацію ефективного корекційного середовища у закладах освіти і вдома. Взаємозв'язок корекційно-розвивальної роботи педагогічних працівників і участі батьків у такому випадку має носити одночасний за впливом та наступнісний за змістом характер.

Практика корекційної допомоги дітям з мовленнєвими порушеннями переконує, що ефективно подолання мовленнєвих труднощів дитини та труднощів, пов'язаних із мовленнєвим недорозвитком, можливе тільки через включення у корекційну роботу з нею батьків. Є

достатньо підстав для того, щоб корекційну роботу з дітьми з мовленнєвим неблагополуччям, починати з освіти батьків. Це дуже непросте завдання, оскільки серед батьків багато є не тільки не компетентних, але й не готових отримувати знання і вносити корективи у свою взаємодію з дитиною. Великою мірою готовність до співпраці залежить від рівня психологопедагогічної компетентності батьків, від готовності батьків бути партнерами команді фахівців, які будуть працювати з дитиною, від вмотивованості. Наш чималий досвід консультування родин дітей із тяжкими порушеннями мовлення переконує, що серед них досить і таких, з якими можна успішно взаємодіяти. Одночасно зазначимо, що згода батьків є вирішальною на кожному етапі процесу соціальної інтеграції дитини з тяжкими порушеннями мовлення (ініціація комплексної психологопедагогічної оцінки розвитку дитини, визначення умов навчання і виховання, моніторинг розвитку).

Отже, ставлення батьків до проблеми дитини з порушеннями мовлення відіграє першорядну роль у ефективному подоланні цієї проблеми. Робота фахівців з сім'єю дозволить підвищити поінформованість батьків про особливості мовленнєвого розвитку дитини, про актуальний мовленнєвий розвиток дитини, причини виявленого порушення мовлення, його прояви, вплив на розвиток інших психічних функцій, прогнози щодо подолання; підвищити ймовірність появи однакових очікувань щодо використання мовлення дітьми з ТПМ вдома і в школі. Це також сприятиме заохоченню мовленнєвого спілкування дитини і збільшує кількість людей, які позитивно впливають на неї. Регулярні контакти з батьками дозволяють їм краще відчувати власне почуття відповідальності за навчальні здобутки дитини. Діти краще усвідомляють важливість освіти, якщо будуть бачити, як педагоги і батьки працюють разом. Також така співпраця має сформувати адекватне ставлення батьків до порушення дитини.

Всі учасники команди психолого-педагогічного супроводу, які беруть участь у визначенні потреб дитини та наданні необхідної допомоги дитині (в тому числі і батьки дитини, або її законні представники), мають бути обізнаними в цьому питанні та налаштовані на співпрацю заради досягнення максимального результату. Тому робота спеціалістів з батьками дитини з тяжкими порушеннями мовлення, на нашу думку, має бути спрямована на надання їм психологічної підтримки та допомоги з метою включення їх в навчально-виховну та корекційно-розвиткову роботу, проведення консультативно-роз'яснювальної, просвітницько-виховної роботи.

В нашій практичній роботі психолого-педагогічна підтримка родини дитини з тяжкими порушеннями мовлення реалізовувалася певними формами діяльності, спрямованими на допомогу батькам. Така робота була індивідуально спрямованою, комплексною, систематичною, структурованою та вирішувала завдання [10]:

– проведення консультативно-роз'яснювальної, просвітницько-виховної з метою формування педагогічної компетентності батьків, організації сприятливого мовленнєвого середовища, активізації процесів формування мовлення, попередження порушень мовлення, забезпечення вчасною логопедичною допомогою;

– інформування стосовно вікових особливостей мовленнєвого та психічного розвитку, етапів становлення мовленнєвої функції;

– забезпечення батьків точною, зрозумілою інформацією стосовно результатів психолого-педагогічного вивчення їх дитини;

– підвищення поінформованості батьків про труднощі та потенційні можливості дитини, перспективи розвитку, способи та засоби виховання;

– включення батьків в планування корекційної роботи та власне у навчально-виховну та корекційно-розвиткову роботу;

– навчання батьків корекційним прийомам, які доречно використовувати у подоланні неправильної звуковимови, артикуляційним вправам, дихальним вправам, способам розвитку дрібної моторики, лексико-граматичного ладу мовлення, вмінню створювати корисні розвиваючі, комунікативні ситуації;

– формування у батьків адекватного ставлення до стану дитини та адекватних очікувань щодо прогнозу щодо подолання мовленнєвого порушення (строку, способів подолання, вимог до мовлення дитини на поточному рівні мовленнєвого розвитку).

Орієнтовну схему взаємодії фахівця з батьками дитини з порушеннями мовлення можна представити такими рівнями:

1. Попереднє знайомство з батьками дитини (встановлення контакту), що передбачає збір первинної інформації про проблеми дитини та її родини.

2. Інформування щодо наявності/відсутності порушення та можливості надання необхідних корекційно-розвиткових послуг, їх обсягу.

3. Саме співпраця, що полягає у:

– плануванні на етапі складання індивідуального освітнього та колекційного маршруту;

– реалізації корекційно-розвиткової роботи;

– оцінці ефективності корекційно-розвиткової програми.

Первинне знайомство з батьками у нашій практиці ми організували за відсутності дитини. Це дозволяло батькам концентруватися на спілкуванні зі спеціалістом, говорити відверто, докладно. На цьому етапі батьки висвітлювали факти сімейного життя (умови виховання, стосунки між членами сім'ї) та розвитку дитини (перебіг вагітності, пологів, наявність хронічних захворювань, травм, особливості домовленнєвого та мовленнєвого розвитку зі слів батьків). Опитування батьків ми проводили усно. Були з'ясовані умови виховання (надмірна суворість, гіперопіка, педагогічна занедбаність, непослідовність, нерівність вимог дорослих), виявлено якість комунікативного середовища (одно-, двомовність, багатомовність). Важливо підтримувати діалог, не надаючи оціночних суджень, а отриману інформацію використовувати тільки для організації позитивної взаємодії. Нами було також з'ясовано мету звернення та потреби родини. Виявлено рівень усвідомлення батьками труднощів дитини та рівень адаптації родини до ситуації неблагополуччя.

На початковому етапі було важливо встановити контакт з батьками дитини з метою вивчення анамнезу, особливостей мовленнєвого та немовленнєвого розвитку

дитини, а також ставлення батьків до труднощів дитини, рівня їх поінформованості про порушення, очікуваних результатів корекційної роботи. Важливим було не лише отримати інформацію від батьків, а й перевірити як вони сприйняли інформацію надану спеціалістом. Необхідно, щоб батьки правильно зрозуміли позицію фахівця, його погляди на проблеми родини. Тут важливо встановити довірливі стосунки. Рівень довіри до фахівця буде обумовлений емоційним станом батьків, культурним, соціальним рівнем родини, особистісними ресурсами кожного члена сім'ї, рівнем освіти, самоповаги. Довіра батьків до педагога також ґрунтується на повазі до його досвіду, знань, компетентності в питаннях корекції мовленнєвих порушень, а головне, на довірі до нього в силу його особистісних якостей (турботливості, доброти, чуйності, уважності). У процесі спілкування необхідно дотримуватися тактовності, не використовувати категоричних висловлювань, розуміти емоційний стан співрозмовника.

На першому рівні взаємодії нами було узагальнено уявлення про проблеми дитини та її сім'ї, сформовано логопедичне припущення стосовно стану сформованості мовленнєвої функції дитини. За результатами отриманої інформації було організовано психолого-педагогічне вивчення дитини з порушеннями мовлення.

Інформування щодо наявності/відсутності порушення та можливості надання необхідних корекційно-розвиткових послуг, їх обсягу проводилося безпосередньо після психолого-педагогічного вивчення дитини. Передбачало доведення до відома батьків виявлених особливостей мовленнєвого розвитку дитини за результатами вивчення (вікова норма, варіанти ненормативного формування мовленнєвої функції). У разі виявлення мовленнєвого порушення у дитини, ми акцентувати увагу на збережених функціях з метою формування оптимістичних очікувань у батьків щодо його подолання. Розуміння актуального стану та потреб дитини батьками дозволило б сформувати адекватні вимоги до самої дитини та спеціалістів. Також було ознайомлено батьків із завданнями і змістом корекційної допомоги, що може надаватися дитині.

Наприклад, такими завданнями корекційно-розвиткової роботи можуть бути: формування навичок правильної звуковимови; розвиток фонематичного слуху; збагачення та уточнення словникового запасу; розвиток уваги до морфологічного складу слів та словозміни у словосполученнях; робота над граматичною структурою речення, виховання вміння правильно складати прості поширені речення у зв'язному мовленні; розвиток діалогічного і зв'язного мовлення; розвиток комунікативної функції; подолання інших труднощів, пов'язаних із мовленнєвою недостатністю (невпевненість, тривожність, порушення поведінки тощо).

Головне завдання на цьому етапі у роботі з сім'єю, на наш погляд, полягає в тому, щоб батьки за допомогою спеціаліста змогли побачити реальні потреби дитини та перспективу її розвитку, з'ясували можливі труднощі соціального розвитку, що виникають на тлі порушення мовлення, а також визначити свою роль у процесі психолого-педагогічного та корекційно-розвиткового супроводу дитини. Важливим є у тактовній формі

позбавити ілюзій щодо прогнозу швидкого подолання мовленнєвого неблагополуччя та показати оптимістичні перспективи розвитку дитини у правильно організованому навчально-виховному середовищі.

Також спеціаліст повинен надати інформацію про існуючі корекційно-розвиткові програми, можливості надання відповідних послуг, права та обов'язки батьків в організації корекційного навчання та реалізації освітніх потреб дитини з тяжкими порушеннями мовлення.

Подальша робота з сім'єю дитини з мовленнєвим недорозвиненням передбачала:

1. Планування. Реалізувалося безпосередньою участю батьків у командах психолого-педагогічного супроводу дитини з мовленнєвими порушеннями у закладах загальної середньої та дошкільної освіти. Батьків було залучено до створення адекватних корекційних програм для їх дитини, було враховано думки батьків при прийомі рішення стосовно затвердження плану дій чи внесення коректив в уже існуючий план корекції.

Можливі напрямки залучення батьків дітей з ТПМ такі: обговорення спільних зусиль та підбору адекватних напрямків роботи педагогічного колективу, залучення до створення розвивального середовища у групі чи класі, створення та обговорення корекційних програм з батьками дітей з мовленнєвими порушеннями, підведення підсумків корекційної роботи за окремий період, навчальний рік.

2. Реалізація корекційно-розвиткової роботи. Залучення батьків до участі в корекційному процесі щодо подолання мовленнєвого порушення було розпочато із відвідування за запрошенням (чи власним бажанням) певних моментів навчального та поза навчального процесу. Це дозволило: батькам – побачити особливості роботи з дитиною з порушеннями мовлення, познайомитися з методами та формами корекційно-розвиткового впливу, навчитися прийомам корекційно-розвиткової роботи, спеціалісту – акцентувати увагу батьків на позитивних досягненнях в розвитку мовлення, забезпечити інформацією щодо створення умов для їх появи, сформував у батьків уявлення про основні критерії готовності до навчання в школі та формування передумов до виникнення писемного мовлення, забезпечити таким чином безперервність корекційно-розвиткового впливу на дитину з тяжкими порушеннями мовлення у групі (класі) та вдома.

Батькам надавалися практичні поради щодо особливостей спілкування з дітьми вдома, пояснення та рекомендації щодо вирішення повсякденних проблем, пов'язаних з вихованням, розвитком, комунікацією. Було організовано знайомство з досвідом інших батьків.

Формами взаємодії з батьками дитини з ТПМ у психолого-педагогічному супроводі на цьому етапі можуть бути:

- індивідуальні або колективні бесіди, практикуми;
- консультування;
- семінари;
- лекції;
- майстер-класи.

3. Оцінка ефективності корекційно-розвиткової програми реалізовувалась через проведення моніторингу динаміки розвитку дитини з порушеннями мовлення шляхом взаємодії з батьками.

Участь батьків у проведенні моніторингу з розвитку мовлення дитини та вивченні ефективності корекційних заходів у відповідні етапи реалізації корекційно-розвиткової програми (або Індивідуальної програми розвитку) дозволила визначити особливості розвитку дитини, її інтереси, труднощі, освітні потреби на етапах реалізації ППР, визначити динаміку розвитку дитини з метою планування подальших дій у наданні корекційних послуг, або більш ефективного коригування індивідуальної освітньої траєкторії, урахування актуальних потреб та можливостей дитини. Така робота передбачала обговорення з батьками успіхів, прогресу або труднощів в мовленнєвому розвитку дитини, результатів досягнень у навчальній діяльності, особливостей спілкування з оточуючими.

Висновки. Показником ефективності супроводу родини дитини з порушеннями мовлення є оптимістичний настрій батьків, який свідчить про їхню віру в успіх корекційної роботи з дитиною, а також встановлення дружніх стосунків між учасниками команди супроводу, обмін досвідом, подолання неконструктивних установок, безпорадності та страху перед невідомими перспективами розвитку дитини, розуміння причин труднощів розвитку та поведінки дитини, прогноз можливих варіантів її індивідуального розвитку, прийняття рекомендації спеціаліста, як інструменту власної діяльності з виховання та розвитку дитини з мовленнєвими порушеннями.

Література

1. Волкова Л.С. *Логопедия* / Л.С. Волкова. – М. : Гуманит. изд. центр «ВЛАДОС», 2004. – 680 с.
2. Закон України «Про освіту» від 05.09.2017 № 2145-VIII. Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19>.
3. Наказ Міністерства освіти і науки України «Про затвердження Порядку зарахування осіб з особливими освітніми потребами до спеціальних закладів освіти, їх відрухування, переведення до іншого закладу освіти» від 1.08.2018 № 831. Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0945-18>.
4. Конвенція про права дитини. Режим доступу: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_021
5. Конопляста С.Ю., Сак І.Б. *Логопсихологія: навч. посіб.* / С.Ю. Конопляста, І.В. Сак; за ред. М.К. Шеремет. – К. : Знання, 2010. – 293 с.
6. Наказ Міністерства освіти і науки України 08.06.2018 № 609 «Про затвердження Примірного положення про команду психолого-педагогічного супроводу дитини з особливими освітніми потребами в закладі загальної середньої та дошкільної освіти». Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0609729-18>.
7. Наказ Міністерства освіти і науки України 15.09.2008 № 852 «Про затвердження Положення про спеціальну загальноосвітню школу (школу-інтернат) для дітей, які потребують корекції фізичного та (або) розумового розвитку». Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1219-08>.
8. Постанова Кабінету Міністрів України від 12 липня 2017 р. № 545 «Про затвердження Положення про інклюзивно-ресурсний центр». Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/545-2017-%D0%BF>.
9. Постанова Кабінету Міністрів України від 15 серпня 2011 № 872 «Про затвердження Порядку організації інклюзивного навчання у загальноосвітніх навчальних закладах». Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/872-2011-%D0%BF>

9. Саламанська декларація про принципи, політику та практичну діяльність у галузі освіти осіб з особливими освітніми потребами та Рамки Дії щодо освіти осіб з особливими освітніми потребами. Режим доступу: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_001-94

10. Соціально-реабілітаційні і навчальні програми в роботі інклюзивно-ресурсних центрів із сім'єю : [метод. рек.] / П.В. Жук, О.Т. Задорожня, А.В. Замша, П.Д. Ілляшенко, П.М. Костенко, А.Т. Обухівська, Т.В. Якимчук; за ред. А.Т. Обухівської. – Київ : УНМЦ практичної психології і соціальної роботи, 2018. – 208 с.

11. Статистичний бюлетень показників розвитку психологічної служби та психологомедико-педагогічних консультацій за 2015-2016 навчальний рік / Горленко В.М., Лунченко Н.В., Мельник А.А. та ін. – К : УНМЦ практичної психології і соціальної роботи, 2016. – 49 с.

References

1. Volkova L. S. Logopedija / L. S. Volkova. – М. : Gumanit. izd. centr «VLADOS», 2004. – 680 s.

2. Закон України «Про освіту» від 05.09.2017 № 2145-VIII. Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19>. 2. Наказ Міністерства освіти і науки України «Про затвердження Порядку зарахування осіб з особливими освітніми потребами до спеціальних закладів освіти, які відраховують, переведення до іншого закладу освіти» від 1.08.2018 № 831. Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0945-18>. 3.

3. Конвенція про права дитини. Режим доступу: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_021

4. Конопліаста С.Ю., Саї Т.В. Логопсихологія : навч. посіб. / С.Ю. Конопліаста, Т.В. Саї; за ред. М.К. Шеремет. – К : Znannia, 2010. – 293 с.

5. Наказ Міністерства освіти і науки України 08.06.2018 № 609

«Про затвердження Примісного положення про команду психолого-педагогічного супроводу дитини з особливими освітніми потребами в закладі загальної середньої та дошкільної освіти». Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0609729-18>. 4.

6. Наказ Міністерства освіти і науки України 15.09.2008 № 852 «Про затвердження Положення про спеціальну загальноосвітню школу (школу-інтернат) для дітей, які потребують корекції фізичного та (або) розумового розвитку». Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1219-08>. 5.

7. Постанова Кабінету Міністрів України від 12 лютого 2017 р. № 545 «Про затвердження Положення про інклюзивно-ресурсний центр». Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/545-2017-%D0%BF>.

8. Постанова Кабінету Міністрів України від 15 серпня 2011 № 872 «Про затвердження Порядку організації інклюзивного навчання у загальноосвітній навчальній закладі». Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/872-2011-%D0%BF>

9. Саламанська декларація про принципи, політику та практичну діяльність у галузі освіти осіб з особливими освітніми потребами та Рамки Дії щодо освіти осіб з особливими освітніми потребами. Режим доступу: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_001-94

10. Соціально-реабілітаційні і навчальні програми в роботі інклюзивно-ресурсних центрів із сім'єю : [метод. рек.] / Т.В. Жук, О.Т. Задорожня, А.В. Замша, Т.Д. Ілляшенко, Т.М. Костенко, А.Т. Обухівська, Т.В. Якимчук; за ред. А.Т. Обухівської. – Київ : УНМЦ практичної психології і соціальної роботи, 2018. – 208 с.

11. Статистичний бюлетень показників розвитку психологічної служби та психологомедико-педагогічних консультацій за 2015-2016 навчальний рік / Горленко В.М., Лунченко Н.В., Мельник А.А. та ін. – К : УНМЦ практичної психології і соціальної роботи, 2016. – 49 с.

Yakymchuk H.V.,

Researcher, Ukrainian scientific-methodological center for practical psychology and social work NAES of Ukraine, annija@ukr.net

Ukraine, Kyiv

FORMATION OF PSYCHOLOGICAL AND PEDAGOGICAL COMPETENCE OF PARENTS OF CHILDREN WITH SEVERE SPEECH IMPAIRMENT

The article deals with the issue of involving parents in learning process, development process and social integration process of children with special educational needs, including children with severe speech impairments. The necessity to involve parents in the construction and implementation of correction and development work on overcoming speech underdevelopment and the peculiarities of mental development that deepen it is substantiated. The author describes the experience of providing psychological support to parents and increasing their psychological and pedagogical competence. The author offers a scheme for building cooperation with parents in inclusive resource centers. The author identifies indicators of the effectiveness of accompanying a family of a child with speech impairment.

Key words: severe speech disorders (SSD), psychological and pedagogical assessment of the child's development, psychological support, inclusive resource center, social integration.